

## **ΡΩΣΙΑ: Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

Αν σήμερα είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι τριάντα χρόνια «ευημερίας» και αχαλίνωτης συσσώρευσης έχουν απλώς οδηγήσει το δυτικό καπιταλισμό για μια ακόμη φορά στο δαιμονισμένο κύκλο των κρίσεων, οι μεταπτώσεις του καπιταλισμού στην ανατολική και τη ρωσική του μορφή καλύπτονται ακόμη από το μύθο της απουσίας κρίσης στην Ανατολή, το μύθο του «σοσιαλιστικού σχεδιασμού» και της εγγυημένης ανάπτυξης.

Το θλιβερό θέαμα της αποτυχίας της ρωσικής γεωργίας -μιας αποτυχίας που δεν οφείλεται ούτε στον «κομμουνισμό», όπως θέλουν να μας πείσουν οι αστοί της Δύσης, ούτε στις «κλιματικές συνθήκες», όπως διατείνονται οι Ρώσοι ομόλογοί τους, αλλά αποκλειστικά στην καπιταλιστική καθυστέρηση της κολχόζνικης γεωργίας- είναι αρκετό για να δειχθεί ότι η σοβιετική οικονομία δεν μπόρεσε να γλυτώσει από την κρίση. Και πράγματι χάρη στον αμερικανικό καπιταλισμό -που η γεωργία του ήταν αφάνταστα αναπτυγμένη ακόμη και αν η βιομηχανία του είναι χτυπημένη κατακέφαλα από την κρίση- η Ρωσία μπόρεσε να τραφεί, παρ' όλο που σύμφωνα με την ίδια υποτίθεται ότι είναι μια πλήρως σοσιαλιστική κοινωνία... «που έχει οικοδομήσει τις υλικές βάσεις του κομμουνισμού»! Αλλά ο μύθος παραμένει ζωντανός, ο μύθος του «σοσιαλιστικού σχεδιασμού» στη βιομηχανία, ο μύθος των υψηλών ποσοστών ανάπτυξης που ο ίδιος επιτρέπει την πραγματοποίησή τους και ο μύθος της εξίσωσης που βρίσκεται στη βάση της προπαγάνδας του σταλινισμού και των επιγόνων του ότι, δηλαδή, σοσιαλισμός ίσον σχεδιασμός συν φρενήρης ανάπτυξη. Ακόμη και μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος εκείνων που αναγνωρίζουν το ψεύδος της κοινωνικής ειρήνης και της δυτικής «ευημερίας» δεν το κάνουν δίχως να ξαναπέσουν σε μια άλλη αστική παγίδα, διεκδικώντας όχι το τέλος αυτής της κτηνώδους εποχής φρενήρους συσσώρευσης, αλλά τη «σχεδιοποίησή» της με στόχο την επίτευξη ποσοστών συσσώρευσης...ακόμη υψηλότερων!

Γι' αυτό, προτού ακόμη δείξουμε την πραγματικότητα του δήθεν «σχεδιασμού» της ρωσικής βιομηχανίας, είναι απαραίτητο να θυμηθούμε μια στοιχειώδη μαρξιστική αλήθεια που είναι θαμμένη κάτω από τα ερείπια της σταλινικής αντεπανάστασης: *ο σοσιαλισμός δεν χαρακτηρίζεται από ποσοστά ξέφρενης ανάπτυξης, δεν αποτιμά τα αποτελέσματά του με τα κριτήρια της καπιταλιστικής οικονομίας. Ο σοσιαλισμός δεν είναι ένας υπερκαπιταλισμός!*

## ΠΟΙΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ;

Μια πραγματικά σοσιαλιστική οικονομία δεν της καίγεται καρφί για την παραγωγή για την ίδια την παραγωγή, για την «υπερκάλυψη» των πλάνων ή για τον οικονομικό ανταγωνισμό με τους ανταγωνιστές (ποιους ανταγωνιστές;) Αντί να τρέχει πίσω από αυτούς τους στόχους μιας ιστορικά ξεπερασμένης εποχής, ο σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής θα επιδιώξει όχι μόνο να παράγει για τις ανάγκες του ανθρώπινου είδους, αλλά, και για να του επιτρέψει την ολόπλευρη ανάπτυξη, ανακουφίζοντάς το από την παραγωγική προσπάθεια και εξαλείφοντας όλα τα κληρονομημένα δεινά του καπιταλισμού και ειδικά τον καταμερισμό της εργασίας, ο οποίος έχει φυλακίσει την ανθρώπινη εργασία σε ένα παραγωγικό κάτεργο της μισθωτής σκλαβιάς στην υπηρεσία της ταξικής κοινωνίας. Με άλλα λόγια, ο σοσιαλισμός δεν «οικοδομείται» διαμέσου σταχανοβίτικων συνθημάτων και αχαλίνωτης συσσώρευσης, αλλά γεννιέται από την οριστική καταστροφή, η οποία πραγματοποιείται από τη δικτατορία του προλεταριάτου, των κοινωνικών σχέσεων και των οικονομικών νόμων του καπιταλισμού μαζί με την καταστροφή της υλικής του βάσης: τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής.

Ο σοσιαλισμός, λοιπόν, χαρακτηρίζεται από την εξαφάνιση του ακρογωνιαίου λίθου του εμπορευματικού και καπιταλιστικού οικοδομήματος, την κατηγορία με την οποία ο Μαρξ άρχισε να εκθέτει τη θεωρία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, δηλαδή της αξίας<sup>1</sup>, η οποία είναι συνώνυμη της ατομικής ιδιοποίησης του προϊόντος της παραγωγικής διαδικασίας.

«Μόλις η κοινωνία πάρει στα χέρια της τα μέσα παραγωγής και τα χρησιμοποιήσει σε μια παραγωγή άμεσα κοινωνικοποιημένη, η εργασία καθενός, όσο διαφορετική κι αν είναι η ιδιαίτερη χρησιμότητά της, γίνεται ευθύς εξαρχής άμεσα κοινωνική εργασία. Τότε η ποσότητα κοινωνικής εργασίας που εμπεριέχει ένα προϊόν δεν χρειάζεται να διαπιστωθεί με έμμεσο τρόπο: η καθημερινή πείρα δείχνει άμεσα πόση απ' αυτή την ποσότητα χρειάζεται κατά μέσον όρο. Η κοινωνία μπορεί απλά να υπολογίζει πόσες ώρες εργασίας υπάρχουν μέσα σε μια ατμομηχανή, σ' ένα εκατόλιτρο σιταριού της τελευταίας συγκομιδής, σε εκατό τετραγωνικά μέτρα

---

<sup>1</sup> Εννοείται της ανταλλακτικής αξίας. (στμ)

υφάσματος μιας ορισμένης ποιότητας. Επομένως, δεν μπορεί να της περάσει από το μυαλό να εκφράσει τις ποσότητες εργασίας, που βρίσκονται μέσα στα προϊόντα και που τώρα τις γνωρίζει άμεσα και απόλυτα, μέσω ενός τρίτου προϊόντος, με ένα μέτρο που δεν είναι παρά σχετικό, χαλαρό, ανεπαρκές και πρωτύτερα αναπόφευκτο ως βοηθητικό μέσο, αντί να το κάνει με το φυσικό, επαρκές και απόλυτο μέτρο της: το χρόνο. Όπως στη χημεία δεν θα μας περνούσε από το μυαλό η ιδέα να εκφράσουμε τα ατομικά βάρη με τρόπο σχετικό, διαμέσου του ατόμου του υδρογόνου, από τη στιγμή που θα ήμασταν σε θέση να τα εκφράσουν με τρόπο απόλυτο, με το κατάλληλό τους μέτρο, δηλαδή στο πραγματικό τους βάρος, σε δισεκατομμυριοστά ή τετρακισεκατομμυριοστά του γραμμαρίου. Επομένως, η κοινωνία, με αυτές τις παραπάνω προϋποθέσεις, δεν αποδίδει αξία στα προϊόντα».<sup>2</sup>

Ο σοσιαλισμός, επομένως, αγνοεί τις εμπορευματικές κατηγορίες που κυβερνούν δεσποτικά τη ρωσική οικονομία. Αγνοεί την *αξία*, αφού δεν υπάρχουν *ιδιωτικά* προϊόντα και άρα ούτε *ανταλλαγή* ανάμεσα σε ατομικούς παραγωγούς και οι παραγωγοί δεν χρειάζεται να γνωρίζουν τις σχετικές αξίες των προϊόντων τους. Κατά συνέπεια, δεν επιδέχεται το εμπόρευμα ούτε την *αγορά* και λιγότερο ακόμη το ιδιαίτερο εμπόρευμα που είναι το *χρήμα*. Αγνοεί την αγορά και την πώληση και, συνεπώς, την αγορά και την πώληση του εμπορεύματος *εργατική δύναμη*, δηλαδή το σύστημα της μισθωτής εργασίας, το οποίο, σύμφωνα με το μαρξισμό, καταργείται στην πρώτη φάση της κομμουνιστικής κοινωνίας ή στο σοσιαλισμό. Σε αυτή τη φάση, σύμφωνα με την έκφραση του Μαρξ, έχουμε να κάνουμε με μια «κομμουνιστική κοινωνία όπως αυτή *αναδύεται* από την καπιταλιστική κοινωνία», όπου ο ατομικός παραγωγός «λαμβάνει μια βεβαίωση από την κοινωνία ότι έχει συνεισφέρει μια τάδε ποσότητα εργασίας (μετά την αφαίρεση της εργασίας του για το κοινό απόθεμα) και με αυτή τη βεβαίωση παίρνει από το κοινωνικό απόθεμα των μέσων κατανάλωσης τόση όση είναι η ποσότητα που κοστίζει η εργασία του. Την ίδια ποσότητα εργασίας που έχει δώσει στην κοινωνία με μια μορφή την παίρνει πίσω με μια άλλη».<sup>3</sup>

Το γεγονός ότι η ρωσική οικονομία παρουσιάζει όλες τις εμπορευματικές και καπιταλιστικές κατηγορίες και το γεγονός ότι οι Ρώσοι εργάτες υπόκεινται στη σκλαβιά του συστήματος της μισθωτής εργασίας αρκούν για να την ορίσουμε ως

---

<sup>2</sup> Φρήντριχ Ένγκελς, *Αντι-Ντίρινγκ*, [Τρίτο Μέρος, Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ, IV. Η κατανομή].

<sup>3</sup> Κ. Μαρξ, *Κριτική του Προγράμματος της Γκότα*.

καπιταλιστική. Έχουμε εξηγήσει εκτενώς στις εργασίες του κόμματός μας<sup>4</sup> ότι η ρωσική οικονομία δεν έπαψε ποτέ να είναι καπιταλιστική και αυτό το αναγνώριζε με κάθε ειλικρίνεια ο Λένιν (πράγμα δεν αντιφάσκει με το γεγονός ότι η Οχτωβριανή Επανάσταση και η εξουσία που αυτή εγκαθίδρυσε ήταν αυθεντικά κομμουνιστικές). Για να συγκαλύψει την πραγματική αντεπαναστατική του φύση ο σταλινισμός αποσύνδεσε τη δυνατότητα του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού της ρωσικής οικονομίας με την επέκταση της επανάστασης στη Δύση (η οποία θα μπορούσε να της επιτρέψει να ξεπεράσει την τεράστια καθυστέρησή της παραγωγικής της δομής), ενώ, ταυτόχρονα, διατύπωσε, μαζί με το δόγμα του «σοσιαλισμού σε μια μόνη χώρα», την παράλογη θεωρία σύμφωνα με την οποία ο σοσιαλισμός συμβαδίζει με τις εμπορευματικές κατηγορίες και ότι χαρακτηρίζεται από τις ίδιες κατηγορίες του καπιταλισμού, στις οποίες έδωσε... ένα διαφορετικό περιεχόμενο! Σάμπως οι κατηγορίες να μην χαρακτηρίζονται ακριβώς από το περιεχόμενό τους! Σάμπως αυτό το περιεχόμενο να μην ήταν τόσο αδιαφιλονίκητα το ίδιο με εκείνο των καπιταλιστικών κατηγοριών, των οποίων ίδιες έννοιες είναι ουσιώδεις για το περιγράψουν. Τέτοιου είδους επιχείρημα, επιπλέον έχει ήδη χρησιμοποιηθεί από τον ανεκδιήγητο Ντύρινγκ, στον οποίο ο Ένγκελς είχε απαντήσει με δριμύτητα:

«Το να θέλει κανείς να καταργήσει τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής εγκαθιδρύοντας την «αληθινή αξία» είναι σαν να θέλει να καταργήσει τον καθολικισμό εγκαθιστώντας τον ‘αληθινό’ Πάπα ή να θέλει να εγκαθιδρύσει μια κοινωνία στην οποία οι παραγωγοί είναι, επιτέλους, κυρίαρχοι των προϊόντων τους, με τη συνεπή εφαρμογή μιας οικονομικής κατηγορίας, η οποία εκφράζει πιο ολοκληρωτικά την υποδούλωση των παραγωγών από το ίδιο το προϊόν τους».<sup>5</sup>

## ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Από τα προηγούμενα συνάγεται ότι το σχέδιο της σοσιαλιστικής κοινωνίας δεν νοιάζεται για την αξία κι ακόμα λιγότερο για το χρήμα ή την αποδοτικότητα των

---

<sup>4</sup> βλ. ιδιαίτερα *Struttura economica e sociale della Russia d' oggi*, Edizioni Il Programma Comunista, Μιλάνο, *El marxismo y la cuestión rusa*, *Bilan d' une révolution*, *Dialogato con Stalin*, *Dialogo con morti*. Ο σταλινισμός πήγε ακόμη πιο μακριά: διατύπωσε τη «σοσιαλιστική» αξία, που σημαίνει όχι μόνο τη σκλαβιά του παραγωγού, αλλά επίσης και την πλήρη διαστρέβλωση του μαρξισμού.

<sup>5</sup> Φρήντριχ Ένγκελς, *Αντι-Ντύρινγκ*, ό.π.

επενδυμένων κεφαλαίων, πράγμα που, αντιθέτως, κάνει το ρωσικό σχέδιο. Ασχολείται μονάχα με *αξίες χρήσης*, δηλαδή με τη *χρησιμότητα* των προϊόντων και με το χρόνο που απαιτείται για την παραγωγή τους:

«Ασφαλώς, η κοινωνία θα είναι υποχρεωμένη να γνωρίζει ακόμη και τότε πόση εργασία χρειάζεται για παραχθεί κάθε αντικείμενο χρήσης. Θα πρέπει να οργανώσει το σχέδιο παραγωγής σύμφωνα με τα μέσα παραγωγής, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ειδικότερα και η εργατική δύναμη. Τελικά, τα επωφελή αποτελέσματα των διαφόρων αντικειμένων χρήσης, συγκρινόμενα μεταξύ τους σε σχέση με τις ποσότητες εργασίας που χρειάζονται για την παραγωγή τους, θα καθορίζουν το πλάνο. Οι άνθρωποι ρυθμίζουν τα πάντα πάρα πολύ απλά χωρίς τη μεσολάβηση της περίφημης ‘αξίας’».<sup>6</sup>

Κατά συνέπεια, ο σοσιαλισμός είναι ασυμβίβαστος όχι μόνο με την ύπαρξη του χρήματος, αλλά επίσης και με την αποκτηνωτική καπιταλιστική επιπόνηση που λέγεται συνολικό *ποσοστό αύξησης* της παραγωγής, το οποίο περιλαμβάνει, τόσο στη Ρωσία όσο και στη Δύση, τα αναγκαία προς το ζην όπως και τα όπλα του θανάτου, τα χρήσιμα μέσα κατανάλωσης όπως και τα πιο γελοία είδη πολυτέλειας. Αν και το ποσοστό αύξησης δεν εκφράζεται άμεσα σε χρήμα, αυτό *προϋποθέτει* την αξία και το χρήμα, αφού ο μόνος τρόπος για να συγκριθεί η συνολική παραγωγή δύο διαφορετικών ετών, η οποία περιλαμβάνει χίλια δυο διαφορετικά αντικείμενα, από ψωμί μέχρι εργαλειομηχανές, είναι να συγκριθούν οι *αξίες* τους και αυτές δεν μπορεί παρά να εκφράζονται παρά μονάχα σε χρήμα. Χωρίς την αξία, η οποία είναι το μοναδικό καθολικό μέτρο για τον υπολογισμό διαφορετικών αξιών χρήσης, χωρίς το χρήμα, το οποίο είναι το καθολικό μέσο για τον υπολογισμό της αξίας, δεν υπάρχει καμία μέτρηση και ούτε υπάρχει καμία δυνατή σύγκριση και, συνεπώς, δεν υπάρχει κανένα ποσοστό αύξησης της παραγωγής! Το μόνο πράγμα που η σοσιαλιστική κοινωνία θα μπορεί να μετρά συνολικά είναι η ποσότητα των ωρών εργασίας που δαπανήθηκαν από τους ανθρώπους για να παράγουν τα μέσα της ύπαρξής τους. Αλλά το μόνο που μπορούμε, εν τέλει, να κάνουμε με αυτή την ποσότητα είναι να διασκεδάσουμε μετρώντας κάθε έτος το ποσοστό της *αύξησης* της και την *ανακούφιση* της παραγωγικής προσπάθειας του ανθρώπινου είδους, διαφορετικά ο σοσιαλισμός δεν θα είχε κανένα νόημα! Αλλά τι νόημα και τι ενδιαφέρον θα είχε για μια σοσιαλιστική κοινωνία η ετήσια σύγκριση της συνολικής παραγωγής κάθε είδους

---

<sup>6</sup> Φρήντριχ Ένγκελς, *Αντι-Ντίρινγκ*, ό.π.

προϊόντων; Όπως εξήγησε ο Ένγκελς, η παραγωγή της θα καθορίζεται αποκλειστικά από τη *χρησιμότητα* των διαφόρων αντικειμένων και την ποσότητας εργασίας που είναι αναγκαία για την παραγωγή τους. Το μόνο ποσοστό αύξησης που *θα μπορούσε* πραγματικά να μετρήσει, θα εφαρμοζόταν ξεχωριστά στην υλική παραγωγή *κάθε αξίας χρήσης*. Αλλά και τότε ακόμα τι *νόημα* θα είχε; Εάν υπολογίζεται ότι η ανθρωπότητα χρειάζεται 50 εκατομμύρια ποδήλατα το έτος  $v$  και 54 εκατομμύρια για το έτος  $v+1$ , το πλάνο πρέπει να οργανώσει αυτή την παραγωγή. Αλλά τι νόημα θα είχε να καυχιέται για ένα ποσοστό αύξησης 8% στην παραγωγή ποδηλάτων; Τι νόημα θα είχε να επιχειρείται το ξεπέρασμά της, αν αυτό δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ανθρώπινου είδους; Και τι νόημα θα είχε να θέλουμε να παράγουμε κάθε φορά όλο και περισσότερα ποδήλατα, αν δεν υπάρχει κανένα *κέρδος* για να επιτευχθεί, ούτε *αγορές* για να παρθούν από τους *ανταγωνιστές*, οι οποίοι δεν θα υπάρχουν πια, ούτε *υπεραξία* για να διεκδικηθεί από τους άλλους καπιταλιστές; Αν υπολογίζεται ότι η ανθρωπότητα χρειάζεται λιγότερα ιδιωτικά αυτοκίνητα, αυτό σημαίνει ότι η παραγωγή τους πρέπει να μειωθεί, τότε το σχέδιο πρέπει να οργανώσει τη μείωση της παραγωγής. Τι νόημα θα είχε τότε να οδυρόμαστε για ένα *αρνητικό ποσοστό αύξησης* και τι νόημα θα είχε να εναντιωθεί κανείς σ' αυτό, προκαλώντας τεχνητά καινούργιες ανάγκες για να αποφευχθούν οι *χρηματικές απώλειες*, οι οποίες δεν θα υπάρχουν πια, και οι *πτωχεύσεις αυτόνομων επιχειρήσεων*, οι οποίες θα έχουν εξαφανιστεί;

Το ποσοστό ανάπτυξης δεν είναι παρά ένα από τα είδωλα της θρησκείας της *παραγωγής για την παραγωγή*, η οποία χαρακτηρίζει τον καπιταλισμό και μονάχα αυτόν, όπως επίσης και το είδωλο του *εμπορεύματος*, το είδωλο του *χρήματος* και όλα τα παράγωγά τους. Το σχέδιο της σοσιαλιστικής κοινωνίας δεν θα γνωρίζει ούτε το εμπόρευμα, ούτε το χρήμα, ούτε το ποσοστό αύξησης.

Και με το ρωσικό σχέδιο τι γίνεται; Ο παρακάτω Πίνακας 1<sup>7</sup>, που έχει δημοσιευτεί στην «Πράβδα», συνοψίζει τους «κύριους δείκτες» του δέκατου πεντάχρονου πλάνου (1975-80) που εξαγγέλθηκαν από τον Κοσύγκιν<sup>8</sup> στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ.

Σε ποιες «θεότητες» αναφέρονται αυτοί οι «κύριοι δείκτες»; Στο θεό-αξία, στο θεό-ρούβλι και στο θεό-αύξηση της αξίας, στα είδωλα τα οποία λατρεύουν όλα τα καπιταλιστικά κράτη σε ολόκληρο τον κόσμο. Το ρωσικό «σχέδιο» είναι

---

<sup>7</sup> Το άρθρο αυτό γράφτηκε το 1976. Γι' αυτό οι αναφορές στα κατοπινά χρόνια δίνονται ως προβλέψεις.

<sup>8</sup> Κοσύγκιν Αλεξέι Νικολάγεβιτς (1904-1980): Πρωθυπουργός της Σοβιετικής Ένωσης την περίοδο 1964-1980. (στμ)

θεμελιωμένο με όρους εμπορεύματος, χρήματος και αύξησης της παραγωγής. Δεν χρειάζεται να πάμε πιο μακριά για να συμπεράνουμε ότι είναι καπιταλιστικό από το άλφα έως το ωμέγα και ότι δεν έχει τίποτα το σοσιαλιστικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΚΥΡΙΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΟΥ 10<sup>ΟΥ</sup> ΠΕΝΤΑΧΡΟΝΟΥ ΠΛΑΝΟΥ

	1975 (σε δις. ρούβλια)	1980 (πρόβλεψη σε δις. ρούβλια)	Αύξηση 1976- 1980 (επί % για 1975)	Αύξηση 1976- 1980 (σε δις. ρούβλια)
Εθνικό Εισόδημα (τιμές του 1973)	362	449-462	24-28	87-100
- ποσό κατανάλωσης	266	337-344	27-29	71-78
- ποσό συσσώρευσης	96	112 -118	17-23	16 -22
Βιομηχανική Παραγωγή (τιμές της 1ης Ιουλίου 1967)	523	710-729	35-39	187 -206
- Τομέας Α (μέσα παραγωγής)	380	524 -540	38 -42	144-160
- Τομέας Β (καταναλωτικά αγαθά)	143	186-189	30-32	43 -46
Αγροτική Παραγωγή (μέσος ετήσιος όρος σε πέντε χρόνια – τιμές του 1965)	91	104-106	14-17	13-15
Πηγή: Λόγος του Κοσόγκιν στο 25 <sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ, 1 <sup>η</sup> Μαρτίου 1976, «Πράβδα» 2 Μαρτίου 1976				

### ΠΟΙΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ;

Ύστερα από αυτή την απαραίτητη υπόμνηση, ας έρθουμε τώρα στο μύθο του σχεδιασμού. Η αναρχία και η χρεοκοπία της ρωσικής γεωργίας είναι γνωστή και είναι

ανώφελο να χάσουμε χρόνο για να δείξουμε ότι δεν υπάρχει ούτε στο ελάχιστο σχεδιασμός της αγροτικής παραγωγής. Σ' αυτόν τον τομέα η παραγωγή έχει αφεθεί εντελώς στους νόμους της αγοράς, στην οποία το κράτος αναγκάζεται μερικές φορές να επεμβαίνει. Το ίδιο γίνεται σ' όλες τις δυτικές καπιταλιστικές χώρες με τον καθορισμό των τιμών των βασικών προϊόντων, επιχορηγώντας τα, εναποθηκευοντάς τα, κατευθύνοντας τις πιστώσεις κτλ. Επομένως, θα περιοριστούμε στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής. Το 10<sup>ο</sup> πεντάχρονο πλάνο (1975-1980), που πρόσφατα υιοθετήθηκε από το 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ, προβλέπει για το 1980 ότι η βιομηχανική παραγωγή θα φθάσει την αξία των 720 δις. ρουβλιών -μια αύξηση δηλ. 37% σε σύγκριση με το 1975. Όπως, για παράδειγμα, το γαλλικό πλάνο, έτσι και το ρωσικό προβλέπει παρομοίως το επίπεδο της παραγωγής των βασικών προϊόντων σε σύγκριση με το 1975, τα συστατικά μέρη του οποίου συνοψίζονται στον Πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ 10<sup>ου</sup> ΠΛΑΝΟΥ

Προϊόν	Παραχθέν το 1975	Στόχος 1980	Αύξηση επί %
Ατσάλι (εκατομ. τόνοι)	141	165	+ 17
Ανθρακας (εκατομ. τόνοι)	701	800	+14
Πετρέλαιο (εκατομ. τόνοι)	491	630	+28
Αέρια (δις. m <sup>3</sup> )	289	418	+44
Ηλεκτρισμός (δις. kWh)	1.038	1.360	+31
Λιπάσματα (εκατομ. τόνοι)	90	143	+59
Τρακτέρ (σε χιλιάδες)	550	590	+7
Αυτοκίνητα (σε χιλιάδες)	1.964	2.150	+9
Τσιμέντο (εκατομ. τόνοι)	122	145	+19

Πηγές: Στοιχεία για το 1975 από την «Εκονομιτσέσκαγια Γκαζέτα» Νο. 6, Φεβρουάριος

1976. Στόχοι για το 1980 από την «Πράβδα» 2 Μαρτίου 1976 και από την «Εκονομιτσέσκαγια Γκαζέτα» Νο. 11, Μάρτιος 1976

Ένα μεγάλο μέρος του μύθου περί ρωσικού σχεδιασμού έγκειται στην ύπαρξη αυτών των «στόχων», που σχολιάζονται με ικανοποίηση στις ομιλίες και στον επίσημο Τύπο. Αλλά, στην πραγματικότητα, αυτοί οι στόχοι δεν σχεδιάζουν τίποτα, μιας και δεν είναι, γενικώς, παρά η *προβολή* των τάσεων που έχουν ήδη καταγραφεί στο παρελθόν. Ο δήθεν σχεδιαστής δεν ασκεί καμία επίδραση στη δυναμική της παραγωγής. Αντί να κυριαρχεί στον οικονομικό μηχανισμό δεν κάνει τίποτε περισσότερο από να τον ακολουθεί όσο μπορεί προσπαθώντας να προβλέπει που θα πάει. Δεν προσδιορίζει την παραγωγή, αλλά... το *δείκτη*, σύμφωνα την τάση που αυτή ακολούθησε κατά το παρελθόν. Αυτό αποδεικνύει η εξέλιξη του 8<sup>ου</sup>, του 9<sup>ου</sup> και του 10<sup>ου</sup> πεντάχρονου πλάνου για την παραγωγή των βασικών προϊόντων. Αυτή η εξέλιξη συνοψίζεται στον Πίνακα 3, στον οποίο οι στήλες δείχνουν για κάθε προϊόν τα προβλεπόμενα ποσοστά ανάπτυξης για το 8<sup>ο</sup> πλάνο (1965-1970) και το τελικό ποσοστό ανάπτυξης που επιτεύχθηκε, το προβλεπόμενο ποσοστό αύξησης για το 9<sup>ο</sup> πλάνο (1970-1975) και το τελικό ποσοστό ανάπτυξης που επιτεύχθηκε και, τέλος, το προβλεπόμενο ποσοστό αύξησης για το 10<sup>ο</sup> πλάνο (1975-1980).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 – ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ 8<sup>ου</sup>, 9<sup>ου</sup> και 10<sup>ου</sup> ΠΛΑΝΟΥ  
(ποσοστιαία ανάπτυξη)

	Πρόβλεψη 1966-70	Πραγματοποίηση 1966-70	Πρόβλεψη 1971-75	Πραγματοποίηση 1971-75	Πρόβλεψη 1976-80
Ατσάλι	+39	+27	+26	+21	+17
Άνθρακας	+16	+8	+11	+12	+14
Πετρέλαιο	+45	+45	+39	+40	+28
Αέρια	+73	+54	+55	+41	+44
Ηλεκτρισμός	+66	+46	+42	+40	+31
Λιπάσματα	+108	+77	+63	+63	+59
Τρακτέρ	+73	+29	+25	+20	+7
Αυτοκίνητα	+132	+48	+125	+114	+9
Τσιμέντο	+41	+31	+31	+28	+19

Πηγές: Οι ίδιες με αυτές του Πίνακα 2, «Πράβδα» 10 Απριλίου 1966 και 7 Απριλίου 1971 (στοιχεία που αντιστοιχούν στις προβλέψεις) και «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» (στοιχεία που αντιστοιχούν στην παραγωγή που πραγματοποιήθηκε)

Ας εξετάσουμε τώρα αυτό τον πίνακα γραμμή προς γραμμή. Για την πλειοψηφία των προϊόντων έχουμε μια σειρά από φθίνουσες τιμές. Για το ατσάλι, π.χ., το 8<sup>ο</sup> πλάνο «καθόρισε» ένα στόχο αύξησης 39% μέσα σε 5 χρόνια. Αυτός ο στόχος δεν επιτεύχθηκε (αύξηση μόνο κατά 27%). Το επόμενο πλάνο, πιο συνετά τώρα, καθόρισε ένα νέο στόχο ο οποίος είναι *κατώτερος* από αυτόν που *επιτεύχθηκε* προηγουμένως (26%). Ούτε αυτός επιτεύχθηκε (αύξηση μόνο κατά 21%). Το επόμενο πλάνο καθόρισε έναν καινούργιο στόχο, ο οποίος είναι κατώτερος από αυτόν που επιτεύχθηκε με το προηγούμενο. Αυτή είναι η περίπτωση του ατσαλιού, του ηλεκτρισμού, των τρακτέρ. Στην περίπτωση του πετρελαίου, των λιπασμάτων και του τσιμέντου ο στόχος του πλάνου μερικές φορές επιτυγχάνεται, αλλά η τάση παραμένει η ίδια: σε 6 περιπτώσεις από τις 9 το πλάνο δεν «σχεδιάζει» τίποτα και το μόνο που κάνει είναι να *καταγράφει* και να *προβάλλει* την τάση μείωσης της βιομηχανικής ανάπτυξης. Σε 3 περιπτώσεις από τις 9 (άνθρακας, αέρια, αυτοκίνητα), με μια παγκόσμια μείωση εντελώς σαφή, η σειρά των τιμών είναι πιο ιδιόζουσα και φαίνεται να ανταποκρίνεται στην πραγματική βούληση του κράτους. Αλλά για ποια προϊόντα πρόκειται; Ο άνθρακας, η παραγωγή του οποίου πρόκειται να επιταχυνθεί, γιατί οι διεθνείς τρέχουσες τιμές έχουν αυξηθεί πολύ και του οποίου η εξόρυξη μπορεί να παράσχει συνάλλαγμα χωρίς να απαιτεί νέα τεχνολογικά μέσα (το αντίθετο απ' ό,τι συμβαίνει με το πετρέλαιο). Τα αέρια, για τα οποία έχουν υπογραφεί σημαντικές συμφωνίες παράδοσης με τις ΗΠΑ και τη Γερμανία, και, τέλος, τα αυτοκίνητα, των οποίων τα εργοστάσια κατασκευής έχουν εισαχθεί, εγκατασταθεί και εξοπλιστεί από τους δυτικούς καπιταλιστές. Και για να συνοψίσουμε, όταν η ρωσική οικονομία «σχεδιάζει» αυτό το κάνει... για τη διεθνή αγορά!

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΟΥ ΕΠΙΤΕΥΧΘΗΚΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥ (επί %)

	V 1951-55	VI 1956-60	VII 1959 -65	VIII 1966 -70	IX 1971-75
Ατσάλι	+3	-4	+3	-8	-3

Άνθρακας	+5	-14	-5	-7	==
Πετρέλαιο	==	+ 3	+3	==	==
Αέρια	-7	+18	-14	-15	-9
Ηλεκτρισμός	+4	-9	==	-12	==
Λιπάσματα	-7	-29	-11	-14	==
Τρακτέρ	+25	-26	-	-25	-4
Αυτοκίνητα	+2	-19	-13	-36	-4
Τσιμέντο	==	-18	-7	-7	-2

Πηγές: Υπολογισμοί με βάση τα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στην «Πράβδα» στις 20 Αυγούστου 1952, στις 15 Ιανουαρίου 1956 και στις 8 Φεβρουαρίου 1959 καθώς και πηγές που αναφέρθηκαν. Το σύμβολο == δηλώνει ότι το πλάνο πραγματοποιήθηκε κατά προσέγγιση 1%.

Εξάλλου, αν το ρωσικό σχέδιο, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, δεν κάνει τίποτε περισσότερο από το να καταγράφει και να προβάλλει την τάση της παραγωγής αφημένη στη δικιά της δυναμική, η *πρόβλεψη* δεν είναι πιο αποτελεσματική απ' ό,τι στις δυτικές καπιταλιστικές χώρες. Για να πειστούμε για αυτό, αρκεί ένα παράδειγμα από τα αποτελέσματα των τελευταίων 5 πλάνων, τα οποία συνοψίζονται στον Πίνακα 4. Από τη σειρά των πέντε στόχων που καθορίστηκαν διαδοχικά για 9 βασικά προϊόντα, ο στόχος του πλάνου πραγματοποιήθηκε μόνο 8 φορές (με προσέγγιση 1%). Ξεπεράστηκε 9 φορές, αλλά το *ξεπέρασμα του πλάνου* σημαίνει ξέφρενη συσσώρευση, σταχανοβισμό, εντατική εκμετάλλευση της εργατικής τάξης, δηλ. ακριβώς *το αντίθετο του σοσιαλισμού!* Τέλος, οι στόχοι του πλάνου δεν επιτεύχθηκαν σε... 27 περιπτώσεις, με καθυστέρηση μέχρι και 36% ως προς τον επιδιωκόμενο στόχο (π.χ. 514.000 αυτοκίνητα λιγότερα απ' ό,τι προέβλεπε το «πλάνο»!). Και πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι αυτοί οι αριθμοί αναφέρονται μόνο στα βασικά προϊόντα. Φανταζόμαστε τι συμβαίνει, λοιπόν, με τα υπόλοιπα προϊόντα, όπου σε συνδυασμό και με διάφορα εμπόδια το μόνο που γίνεται είναι να αυξάνεται η αποδιοργάνωση και η καθυστέρηση. Αυτό αποδεικνύει ότι η ρωσική οικονομία στο θέμα του «σχεδιασμού» παραδέρνει μέσα στην *πλήρη αναρχία της αγοράς*.

#### ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ 8<sup>ου</sup> ΠΛΑΝΟΥ

	Στόχος 1970	Πραγματοποίηση το 1970	Καθυστέρηση σε υλικό	Καθυστέρηση επί %
Τσιμεντο (σε εκατομ. τόνους)	126,5	116	-10,5	-8
Άνθρακας (σε εκατομ. τόνους)	670	624	-46	-7
Πετρέλαιο (σε εκατομ. τόνους)	350	349	-1	==
Αέρια (σε δις. m <sup>3</sup> )	233	198	-35	-15
Ηλεκτρισμός (σε δις. kWh)	840	741	-99	-12
Λιπάσματα (σε εκατομ. τόνους)	64	55	-9	-14
Τρακτέρ (σε χιλιάδες)	612	458	-154	-25
Αυτοκίνητα (σε χιλιάδες)	1.430	916	-514	-36
Τσιμέντο (σε χιλιάδες)	102	95	-7	-7
Πηγές: βλ. Πίνακα 3.				

Από την άλλη μεριά, μια πιο προσεκτική εξέταση των επίσημων αριθμών αποκαλύπτει ότι για να αποκρύψουν αυτή την αναρχία οι στατιστικολόγοι δεν διστάζουν να παραποιήσουν τα στοιχεία, όπως ακριβώς κάνουν και οι δυτικοί ομόλογοί τους. Η πιο πρόσφατη και εξόφθαλμη περίπτωση είναι αυτή του 8<sup>ου</sup> πεντάχρονου πλάνου (1965-70). Το λιγότερο που μπορούμε να πούμε για αυτό το σχέδιο είναι ότι βασικά του στοιχεία, τα οποία εκτίθενται συνοπτικά στον Πίνακα 5, είναι αξιοθρήνητα: ένα έλλειμμα 10,5 εκατομμυρίων τόνων ατσαλιού, 46 εκατ. τόνων άνθρακα, 35 δις. κυβικών μέτρων αερίων, 99 δις. kWh ηλεκτρικής ενέργειας, 9 εκατ. τόνων λιπασμάτων, 154.000 τρακτέρ, 514.000 αυτοκινήτων, 7 εκατ. τόνων τσιμέντο. Και χάρη στα θαύματα που είναι αποκλειστικά χαρακτηριστικά του σοσιαλισμού

«made in Moscow» οι Ρώσοι ηγέτες ανήγγειλαν -ενώ υπάρχουν σοβαρές καθυστερήσεις στα βασικά προϊόντα- για την ίδια περίοδο μια αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής που θα ξεπερνούσε το πλάνο, εφόσον αυτή θα έφτανε το 50% σε 5 χρόνια αντί του προβλεπόμενου 48,5%.<sup>9</sup> Αυτή η ταχυδακτυλουργία μάς αφήνει εμβρόντητους, αλλά δεν είναι παρά μια συνέχιση των ταχυδακτυλουργιών της σταλινικής περιόδου. Το ίδιο το γεγονός ότι με πολύ μικρότερες καθυστερήσεις (χάρη σε μετριοπαθείς ετήσιους στόχους) το 9<sup>ο</sup> πλάνο (1970-75) παρουσίασε μια μικρή καθυστέρηση ως προς την προβλεπόμενη αύξηση της βιομηχανικής ανάπτυξης (43% αντί για 44%)<sup>10</sup> αποτελεί μια σιωπηρή αναγνώριση της παραποίησης. Είναι πολύ πιο εύκολο να σχεδιάσει κανείς... τους δείκτες που σχεδιάζει η καπιταλιστική αναρχία!

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΥΤΣΩΦ  
ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ

	Πρόβλεψη για το 1970	Πραγματοποίηση το 1970	Καθυστέρηση (επί %)	Πρόβλεψη για το 1980	Στόχος για το 10 <sup>ο</sup> πλάνο	Μεταβολή (επί %)
Ατσάλι	145	116	-20	250	165	-34
Άνθρακας	693	624	-10	1.190	800	-33
Πετρέλαιο	390	349	-10	700	630	-10
Αέρια	317	198	-37	700	418	-40
Ηλεκτρισμ ός	950	741	-22	2.850	1.360	-52
Λιπάσματα	77	55	-28	130	143	+10
Πλαστικά	5.300	1.673	-68	20.000	5.680	-71
Τσιμέντο	122	95	-22	234	145	-38

Πηγές: Λόγος του Χρουτσώφ στο 22<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ στις 18 Οκτωβρίου 1961, «Πράβδα» 19 Οκτωβρίου 1961 (στοιχεία που αντιστοιχούν στις προβλέψεις για το 1970 και το 1980) και πηγές των προηγούμενων πινάκων. Αυτές οι προβλέψεις δεν συμπεριέλαβαν τα τρακτέρ ούτε τα αυτοκίνητα. Τα πλαστικά υπολογίζονται σε χιλιάδες

<sup>9</sup> Λόγος του Κοσύγκιν στο 24<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ, «Πράβδα» 7 Απριλίου 1971. Εξάλλου, το νούμερο 50% το συναντάμε πράγματι στην επίσημη ρωσική επετηρίδα «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ».

<sup>10</sup> Λόγος του Μπρέζνιεφ στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ, «Πράβδα» 25 Φεβρουαρίου 1976.

Αν περάσουμε από τα πεντάχρονα πλάνα, δηλαδή από τα πλάνα μεσοπρόθεσμης διάρκειας, στους στόχους 10 ή 20 ετών, το γελοίο της ρωσικής πρόβλεψης και του ρωσικού σχεδιασμού αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο. Ο Πίνακας 6 δείχνει συνοπτικά την τύχη των περίφημων προβλέψεων που έγιναν από τον Χρουτσώφ το 1961 για τα έτη 1970 και 1980. Από το 1965 ήταν φανερό ότι ήταν αδύνατο να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίστηκαν για το 1970 και το 8<sup>ο</sup> πεντάχρονο πλάνο «διόρθωσε» αυτή την ήδη αισθητή πτώση (σύγκρινε με τον Πίνακα 5)... πράγμα που δεν εμπόδιζε να επιτευχθούν αξιοθρήνητα αποτελέσματα. Εν ολίγοις, σε σχέση με τους στόχους του Χρουτσώφ η επιβράδυνση κυμάνθηκε μεταξύ 10% και 68% και πάνω από τους μισούς στόχους που έπρεπε να είχαν επιτευχθούν το 1970... δεν επιτεύχθηκαν ακόμη και 5 χρόνια αργότερα, το 1975. Σε σύγκριση με τους στόχους για το 1980, η καθυστέρηση είναι ακόμη μεγαλύτερη. Με μία μονάχα εξαίρεση, οι στόχοι του 10<sup>ου</sup> πεντάχρονου πλάνου είναι χαμηλότεροι σε σχέση με αυτούς του Χρουτσώφ από 10% μέχρι... 71% (έτσι, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας το 1980 δεν θα φθάσει ούτε καν το ήμισυ από την πρόβλεψη του Χρουτσώφ). Ω, θαύματα του ρωσικού σχεδιασμού της αγοράς!

## **ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΑ**

Πώς μπορούμε να εξηγήσουμε αυτές τις παταγώδεις αποτυχίες των υποτιθέμενων «σχεδιαστών»; Για τους μαρξιστές η απάντηση είναι φανερή: εξαιτίας της καπιταλιστικής και εμπορευματικής παραγωγής. που είναι ίδιον μιας οικονομίας που αποτελείται από επιχειρήσεις που λειτουργούν (ανεξάρτητα από τη νομική μορφή της ιδιοκτησίας τους) σύμφωνα με όλους τους νόμους του κεφαλαίου, μέσα στο πλαίσιο της αγοράς. Αλλά μήπως ο ίδιος ο Ένγκελς δεν είχε διαβεβαιώσει ότι ακόμα και σε μια καπιταλιστική οικονομία η απουσία σχεδιασμού θα μπορούσε (σε έναν *ορισμένο βαθμό*) να *παραχωρήσει τη θέση της σε μια σχεδιασμένη παραγωγή*;<sup>11</sup> Γιατί, λοιπόν, να

---

<sup>11</sup> βλ. *Αντι-Ντίρινγκ*, Τρίτο Μέρος, Κεφάλαιο 2. Το ζήτημα δεν είναι διόλου ακαδημαϊκό, αφού η δικτατορία του προλεταριάτου θα έρθει αντιμέτωπη με το καθήκον του σχεδιασμού

μην είναι αυτή η περίπτωση της Ρωσίας; Ακριβώς επειδή στη Ρωσία λείπουν οι όροι που διατυπώθηκαν από τον Ένγκελς ως αναγκαίοι, για να μπορέσει ο σχεδιασμός να αρχίζει να εμφανίζεται, δηλαδή τη συγκέντρωση και το μονοπώλιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΡΩΣΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ  
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ (1973)

Αριθμός εργατών	Αριθμός επιχειρήσεων	% των επιχειρήσεων	% της συνολικής παραγωγής
Λιγότεροι από 100	16.500	35 %	4,2 %
100 - 500	20.000	42,3 %	19,9 %
500 – 1.000	5.300	11,3 %	14,4 %
1.000 – 3.000	3.960	8,4 %	25,9 %
3.000 - 10.000	1.180	2,5 %	24 %
πάνω από 10.000	140	0,3 %	11,6 %

Πηγές: Στοιχεία παρμένα από το «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» 1973. Τα στατιστικά στοιχεία αναφέρονται μόνο σε περίπου 47.200 επιχειρήσεις και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας έχει αποκλειστεί από την επίσημη ρωσική πηγή.

Σε μια οικονομία όπου η παραγωγή είναι κατακερματισμένη σε δεκάδες χιλιάδες αυτόνομες επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν ξεχωριστά ως κέντρα συσσώρευσης κεφαλαίου, με τους δικούς τους λογαριασμούς και τη δική τους οικονομική αυτονομία, πολύ μικρή σημασία έχει εάν από νομικής απόψεως ο «διοκτήτης» είναι το κράτος, ο λαός ο η θεός. Η παραγωγή μπορεί να ρυθμιστεί μονάχα από την αγορά και όχι από ένα κεντρικό σχέδιο. Την 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου του 1974, η ρωσική βιομηχανία αποτελείτο από 48.578 αυτόνομες κρατικές επιχειρήσεις.<sup>12</sup> Πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί ότι αυτό το νούμερο δεν περιλαμβάνει την κατασκευαστική βιομηχανία ούτε τις καταγεγραμμένες βιοτεχνικές επιχειρήσεις, ούτε -πάνω απ' όλα- τις μικρές επιχειρήσεις που εμφανίζονται αναπόφευκτα εξαιτίας της αγοράς και της μισθωτής εργασίας και που η ύπαρξή τους αναγνωρίζεται έμμεσα από το σοβιετικό Τύπο

της οικονομίας, σε πρώτη φάση με τους περιορισμούς μιας εμπορευματικής οικονομίας, για να προχωρήσει κατόπιν βαθμιαία στην καταστροφή της.

<sup>12</sup> «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» 1973. Εάν σε αυτό το νούμερο προστεθούν 300.000 επιχειρήσεις και βοηθητικά εργοστάσια που εξαρτώνται από αυτές («ΕΣΣΔ v tsifrah», 1974), έχουμε γύρω στις 350.000 μονάδες παραγωγής και εγκαταστάσεις.

(αποκαλώντας τες μικρά μηχανικά εργαστήρια, επιχειρήσεις παντός είδους επισκευών, επιχειρήσεις εξοπλισμού διαμερισμάτων κτλ.). Στον Πίνακα 7 βλέπουμε την κατανομή των κρατικών βιομηχανικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τον αριθμό των εργατών που απασχολούν. Παρά τις ανεπάρκειες των στατιστικών δεδομένων φαίνεται καθαρά ότι στη δομή της ρωσικής βιομηχανίας υπάρχει ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των καπιταλιστικών βιομηχανικών δομών, δηλαδή η ύπαρξη μυριάδων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες αναφύονται διαρκώς λόγω της αγοράς και κυριαρχούνται από ένα μικρό αριθμό μεγάλων επιχειρήσεων και από μια χούφτα γιγάντιων επιχειρήσεων. Αλλά το ποσοστό της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις είναι ακόμη *μικρότερο* στη Ρωσία (όπου οι επιχειρήσεις είναι «γιγάντιες» μόνο αναφορικά με τον αριθμό του προσωπικού τους) απ' ό,τι στη Δύση και η παραγωγή είναι πολύ περισσότερο «μοιρασμένη» ανάμεσα στις μικρότερες επιχειρήσεις. Μ' άλλα λόγια, *στη Ρωσία η βιομηχανία είναι πολύ λιγότερο συγκεντροποιημένη* από ό,τι στις δυτικές καπιταλιστικές χώρες. Αυτό είναι το άκρον άωτον για μια οικονομία που παρουσιάζεται ως «σοσιαλιστική» και «αναπτυγμένη»! Δύο αριθμοί αρκούν για να καταδείξουν την αδυναμία αυτής της συγκεντροποίησης. Σύμφωνα με τον Πίνακα 7, το 1973, το 61,5% της ρωσικής βιομηχανικής παραγωγής παρήχθη από τις 5.300 μεγαλύτερες επιχειρήσεις (το άθροισμα των τελευταίων τριών πρώτων σειρών του Πίνακα). Την ίδια χρονιά στις Ηνωμένες Πολιτείες για την παραγωγή ενός ποσοστού βιομηχανικής παραγωγής ελαφρά μεγαλύτερου (65%) αρκούσαν 500 επιχειρήσεις. Ένας άλλος πίνακας του ρωσικού ετήσιου στατιστικού δελτίου μάς πληροφορεί ότι για την ίδια χρονιά το 31,1% της παραγωγής αντιστοιχεί στο 1,4% των επιχειρήσεων, δηλαδή σε 660 από αυτές. Στις Ηνωμένες Πολιτείες το ίδιο ποσοστό παραγωγής (31%) αντιστοιχεί σε 50 επιχειρήσεις!<sup>13</sup> Η σχετική αδυναμία της συγκεντροποίησης στη ρωσική βιομηχανία

---

<sup>13</sup> Αμερικανικά στοιχεία: «Fortune», Μάιος 1974. Σημειώνουμε ότι αυτές οι συγκρίσεις αφορούν μονάχα τα ποσοστά των αντίστοιχων βιομηχανικών παραγωγών και δεν λαμβάνουν υπόψη τα απόλυτα επίπεδά τους. Αν εκτιμήσουμε χονδρικά την αξία της αμερικανικής βιομηχανικής παραγωγής το 1973 στο διπλάσιο από αυτή της ρωσικής, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι πρώτες 50 επιχειρήσεις στις ΗΠΑ παράγουν όσο οι 5.300 μεγαλύτερες ρωσικές επιχειρήσεις! Αυτή η σύγκριση -που αφορά μόνο μεγέθη πάνω-κάτω ισοδύναμα- δείχνει καθαρά την ποιοτική και ποσοτική άβυσσο που χωρίζει αμφοτέρως τις οικονομίες, όπως επίσης τα δεινά που θα κοστίσει στη Ρωσία η πλήρης ενσωμάτωσή της στην παγκόσμια αγορά. Για να εξηγήσουμε καλύτερα αυτό το σημείο, προσθέτουμε ότι στη Γαλλία το 1970 το 63% της βιομηχανικής παραγωγής πραγματοποιήθηκε από περίπου 1.300 επιχειρήσεις («Economie et Statistique», No. 53, Φεβρουάριος 1974) και στη Γερμανία το 1972 το 63% της βιομηχανικής παραγωγής αντιστοιχούσε σε 1.677 επιχειρήσεις («Statistisches Jahrbuch für die Bundesrepublik Deutschland», 1975) και, τέλος, στη Μεγάλη Βρετανία το 1970 το

είναι φανερή. Στο οικονομικό επίπεδο, η δομή της αμερικανικής βιομηχανίας είναι πολύ πιο κοντά στο «σχεδιασμό» απ' ό,τι η ρωσική βιομηχανία.

## Η «ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ» ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Αυτός ο κατατεμαχισμός ανησυχεί τους Ρώσους μάνατζερ, όχι για το ότι εμποδίζει κάθε είδους σχεδιασμό, αλλά γιατί εμποδίζει τη συγκρότηση μιας πραγματικά αναπτυγμένης καπιταλιστικής βιομηχανίας με πραγματικά ανταγωνιστικές επιχειρήσεις που θα μπορούσαν κάποτε να ανταγωνιστούν εκείνες των άλλων καπιταλιστικών χωρών. Ένας από τους εκπροσώπους αυτών των μάνατζερ, ο ακαδημαϊκός Αγκανμπεκιάν, εξήγησε πρόσφατα ότι «το να δοθεί μεγαλύτερη αυτονομία στις επιχειρήσεις έχει νόημα μόνο εάν υπάρχουν επιχειρήσεις άξιες αυτού του ονόματος. Οι σοβιετικές επιχειρήσεις είναι μικρές και αδύναμες (...) είναι κυρίως επιχειρήσεις που απασχολούν 600 εργάτες κατά μέσον όρο. Πρέπει να συγκεντροποιηθούν: από 49.000 που είναι σήμερα να γίνουν γύρω στις 5.000».<sup>14</sup>

Γι' αυτό το σκοπό, το κράτος έχει προωθήσει την «αναδιάρθρωση» της ρωσικής βιομηχανίας, με τη μεταρρύθμιση του 1973, δημιουργώντας «βιομηχανικές ενώσεις» σ' όλη τη Ρωσία, που είχαν αποτελέσει αντικείμενο πειραματισμού για αρκετά χρόνια. Ο επίσημος στόχος αυτής της μεταρρύθμισης είναι να «συγκεντρώσει περισσότερο την παραγωγή σε έναν ορισμένο κλάδο (...) με σκοπό να εξασφαλίσει μια αισθητή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, τη βελτίωση της ποιότητας, τη μείωση του κόστους και την πρόοδο όλων των άλλων οικονομικών δεικτών».<sup>15</sup>

Αν αφήσουμε κατά μέρος το ιδεολόγημα περί νομικής μορφής της ιδιοκτησίας, τόσο η οριζόντια όσο και η κάθετη συγκεντροποίηση πραγματοποιούνται με τις μεθόδους της συγχώνευσης και της απορρόφησης επιχειρήσεων με τις μεθόδους που πραγματοποιούνται στις δυτικές χώρες για τους ίδιους λόγους, κυρίως για την αύξηση του κέρδους («άνοδος της αποδοτικότητας της παραγωγής») και τη δυνατότητα εξασφάλισης σε ορισμένο χρόνο μια εξέχουσα θέση για τη ρωσική βιομηχανία μέσα στην παγκόσμια αγορά («να εξασφαλιστεί το ξεκίνημα νέων παραγωγών που θα

---

50% της βιομηχανικής παραγωγής πραγματοποιήθηκε από 100 επιχειρήσεις («Financial Times», 19 Απριλίου 1972).

<sup>14</sup> «L'Expansion», Οκτώβριος 1975

έχουν τέτοιους τεχνικούς και οικονομικούς δείκτες, ώστε να μπορούν να ανταγωνίζονται τις πιο προχωρημένες σοβιετικές ή ξένες αντίστοιχες παραγωγές, ακόμα και να τις ξεπερνούν»<sup>16</sup>. Δεν είναι δύσκολο προβλέψει κανείς ότι αυτές οι μέθοδοι προκαλούν τις ίδιες συνέπειες για την εργατική τάξη και συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά τις απολύσεις. Το 1974 υπήρχαν περισσότερες από 1.500 βιομηχανικές ενώσεις, στις οποίες συγχωνεύτηκαν πάνω από 6.000 επιχειρήσεις και μονάδες παραγωγής που προηγουμένως ήταν αυτόνομες.<sup>17</sup> Σύμφωνα με το λόγο του Κοσύγκιν στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο, ο αριθμός τους ανερχόταν στις 2.300 στις αρχές του 1976.

Ταυτόχρονα, αυτή η μεταρρύθμιση αναζητεί τρόπους για να απαλλάξει τις επιχειρήσεις και από τα τελευταία κατάλοιπα επιδιώξεων κεντρικού σχεδιασμού, πράγμα που μεταφράζεται σε μια βαριά και δαπανηρή γραφειοκρατική κηδεμονία, η οποία, δίχως να σχεδιάζει τίποτε, έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα... να παρεμποδίζει τη διοίκησή τους.

«Στο βιομηχανικό τομέα τα υπουργεία και οι διοικητικές αρχές (...) θα πρέπει να μειώσουν την πολλαπλότητα των μηχανισμών της διοίκησης ανά τομέα (...), ούτως ώστε το μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών ζητημάτων, να επιλύεται απευθείας μέσα στην επιχείρηση, την κοινοπραξία ή την ένωση».<sup>18</sup>

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Περίοδος	Πλάνο	Ετήσιο Ποσοστό Αύξησης
1922-1928	πριν από τα πλάνα	23 %
1929-1932	1 <sup>ο</sup> Πλάνο	19,3 %
1933-1937	2 <sup>ο</sup> Πλάνο	17,1 %
1938-1940	3 <sup>ο</sup> Πλάνο (3 χρόνια)	13,2 %
1941 -1945	Πόλεμος	-
1946-1950	4 <sup>ο</sup> Πλάνο	13,5 %
1951-1955	5 <sup>ο</sup> Πλάνο	13 %

<sup>15</sup> Απόφαση της ΚΕ του ΚΚΣΕ και του Υπουργικού Συμβουλίου, «Πράβδα» 3 Απριλίου 1973 (η υπογράμμιση δική μας).

<sup>16</sup> Απόφαση της ΚΕ του ΚΚΣΕ και του Υπουργικού Συμβουλίου, «Πράβδα» 3 Απριλίου 1973

<sup>17</sup> «ΕΣΣΔ v tsifrah», 1974

<sup>18</sup> Απόφαση της ΚΕ του ΚΚΣΕ και του Υπουργικού Συμβουλίου, «Πράβδα» 3 Απριλίου 1973

1956-1960	6 <sup>ο</sup> Πλάνο	10,4 %
1961-1965	7 <sup>ο</sup> Πλάνο	8,6 %
1966-1970	8 <sup>ο</sup> Πλάνο	8,4%
1971-1975	9 <sup>ο</sup> Πλάνο	7,4 %
1976-1980	10 <sup>ο</sup> Πλάνο (πρόβλεψη)	6,5 %
Πηγές: Μεγέθη υπολογισμένα βάσει των αριθμών που δημοσιεύονται στο «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» διαφόρων ετών και οι πηγές στον Πίνακα 2.		

Υπενθυμίζουμε ότι τα ίδια τα ρωσικά στατιστικά στοιχεία υποχρεώθηκαν να τα διορθώσουν μειώνοντας τα στοιχεία της περιόδου πριν από το 1940, τα οποία είχαν παραποιηθεί για τις ανάγκες της σταλινικής προπαγάνδας. Έτσι λοιπόν, στην έκθεσή του προς το 17<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ (26 Ιανουαρίου 1934) ο Στάλιν δήλωσε θριαμβευτικά ότι ο δείκτης της βιομηχανικής παραγωγής είχε περάσει από το 100, το 1913, στο 391,9 το 1933 (J. Stalin, «Les questions du léninisme», Παρίσι 1947, σ. 136). Στο επόμενο συνέδριο, στις 10 Μαρτίου 1939, τα στοιχεία που δόθηκαν από τον «πατέρα των λαών» δείχνουν (με τον ίδιο δείκτη 100 για το 1913) 380,5 για το έτος 1933 (δηλαδή, με μια ελαφρά διόρθωση προς τα κάτω) και 908,8 για το έτος 1938. Αλλά τα στοιχεία που δημοσιεύονται στις επίσημες ετήσιες ρωσικές επιθεωρήσεις («Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ») αποκαλύπτουν πως οι δείκτες που παρουσιάστηκαν από τον Στάλιν, όσον αφορά τη βιομηχανική παραγωγή στο σύνολό της, στην πραγματικότητα αντιπροσώπευαν μονάχα τη *μεγάλη* βιομηχανία, της οποίας ο όγκος αυξανόταν ταχύτερα. Για τη βιομηχανία *συνολικά*, οι δείκτες (με 100 για το 1913) είναι αντίστοιχα 281 το 1933 και 657 το 1938. Τα στοιχεία του Στάλιν είχαν διογκωθεί τεχνητά πάνω από το ένα τρίτο!

Αυτή η νέα σειρά στοιχείων έπρεπε να διορθωθεί (πάντοτε προς τα κάτω) από το 1961, επειδή έως τότε είχαν «ξεχάσει» να συμπεριλάβουν σε αυτά την παραγωγή των εδαφών που είχε καταλάβει ο ρωσικός στρατός το 1939 και τα οποία προσάρτησε οριστικά το 1945 (και που χονδρικά αντιστοιχούν στη σημερινή Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία και Μολδαβία). Ο δείκτης με βάση το 100 για το 1913 κατέβηκε από το 852 (σύμφωνα με την παλιά σειρά) το έτος 1940 στο 769 (σύμφωνα με τη νέα σειρά). Αυτή η νέα σειρά χρησιμοποιείται ακόμη στην επίσημη ετήσια επιθεώρηση. Το 1974 ο δείκτης ήταν 12.200 και θα έπρεπε να περάσει στο 13.100 το 1975 σύμφωνα με τα

στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στο ρωσικό Τύπο («Εκονομτισέσκαγια Γκαζέτα», Νο. 6, Φεβρουάριος 1976). Αλλά η ετήσια επιθεώρηση τηρεί επιφυλακτική σιωπή για τους δείκτες της προπολεμικής παραγωγής. Δεν παρουσιάζεται κανένας δείκτης για ολόκληρη την περίοδο από το 1913 έως το 1940!

Η συγκέντρωση των επιχειρήσεων και η μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων που δυσχέραιναν την «ομαλή» καπιταλιστική διαχείριση<sup>19</sup> είναι σίγουρα δυο αναγκαίες προϋποθέσεις, έστω κι αν δεν αρκούν από μόνες τους, για τον εκσυγχρονισμό ενός καπιταλισμού πολύ πιο καθυστερημένου σε σχέση με τους δυτικούς ομολόγους του. Εκ των πραγμάτων, η βιομηχανική ανασυγκρότηση εκφράζει μια θεμελιώδη ανάγκη του ρωσικού καπιταλισμού, συγκεκριμένα την επίτευξη *υψηλότερης παραγωγικότητας* και, συνεπώς, *καλύτερης εκμετάλλευσης* της εργατικής τάξης, με σκοπό να καταπολεμηθεί συγχρόνως και η τάση επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης και να φτιαχτούν επιχειρήσεις που θα μπορέσουν μια μέρα να ανταγωνιστούν σε διεθνές επίπεδο. Έχουμε ήδη καταδείξει την επιβράδυνση της ανάπτυξης σε βασικούς κλάδους παραγωγής (βλέπε Πίνακα 3).

Τα στοιχεία του Πίνακα 8 μας επιτρέπουν να παρατηρήσουμε σε όλη την ιστορική διάσταση ότι μέσα σε ένα τέταρτο του αιώνα το ποσοστό αύξησης μειώθηκε στο ήμισυ και ότι η πτώση του συνεχίζεται κανονικά.

Αυτή η συγκράτηση επιβεβαιώνει πλήρως την πρόβλεψη που κάναμε εδώ και 20 χρόνια σε διάφορες εργασίες του κόμματός μας<sup>20</sup>, όταν, για να ξεσκεπάσουμε την ψευτιά της σταλινικής θέσης που βλέπει στους μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης εκείνης της εποχής την απόδειξη του δήθεν ρωσικού «σοσιαλισμού», δείξαμε ότι αυτή η ταχεία ανάπτυξη χαρακτήριζε *όλους* τους καπιταλισμούς στη νεανική τους περίοδο και η επιβράδυνσή του είναι ένας αναπόφευκτος ιστορικός νόμος του γηράσκοντος καπιταλισμού. Ξεκινώντας από ένα χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, το οποίο επιδεινώθηκε από τις καταστροφές του εμφυλίου πολέμου, ήταν φυσικό η ρωσική

---

<sup>19</sup> Όταν αναφερόμαστε σε αυτά τα «γραφειοκρατικά εμπόδια», αυτό δεν το αναγάγουμε σε θεωρία, όπως κάνει ο τροτσικισμός. Διαπιστώνουμε μονάχα ένα γεγονός. Αυτά τα εμπόδια στην «ελεύθερη» λειτουργία των επιχειρήσεων υπήρχαν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες. Αρκεί να ακούσουμε τον διευθυντή μιας γαλλικής επιχείρησης να παραπονείται για όλες τις υποχρεώσεις και τις ενοχλήσεις που υφίσταται σε ζητήματα φόρων, κοινωνικής ασφάλισης, κάθε είδους ελέγχων, προμηθειών, τιμών των προϊόντων που παράγει κτλ. εκ μέρους της διοίκησης ενός κράτους, το οποίο, όπως και όλα, είναι κράτος της δικής του τάξης. Η πειθαρχία επιβάλλεται (εντός κάποιων ορίων, ασφαλώς) στον ατομικό καπιταλιστή για την καλύτερη εξυπηρέτηση των συμφερόντων του συλλογικού καπιταλιστή. Η γραφειοκρατία δεν έχει καμία δική της δυναμική (αλλά, αντιθέτως, διακατέχεται από μια ισχυρή αδράνεια).

βιομηχανία να παρουσιάζει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, που επιταχύνθηκαν ακόμα περισσότερο (όπως ακριβώς γίνεται στην πλειοψηφία των νεότατων καπιταλισμών - βλέπε, για παράδειγμα, την Ιαπωνία) από τη μεγάλη ώθηση που δόθηκε από το κράτος και το ρόλο του ως συγκεντροποιητή του κεφαλαίου. Η περίοδος του σταλινισμού ήταν η περίοδος του σχηματισμού μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς, της μετάβασης από έναν κοινωνικό σχηματισμό που ήταν κατά κύριο λόγο προκαπιταλιστικός, όπου η εργατική τάξη δεν αποτελούσε παρά ένα μικρό μέρος του πληθυσμού (10% το 1913, σε αντίθεση με έναν αγροτικό πληθυσμό 76%), σε έναν καπιταλισμό που είναι άξιος του ονόματός του και με μια εκτεταμένη συσσώρευση με σκοπό τη δημιουργία μιας βιομηχανίας που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της εσωτερικής αγοράς. Ο συνολικός αριθμός των βιομηχανικών εργατών ανήλθε από 3.000.000 το 1913 σε 12.200.000 το 1950 και σε πάνω από 27 εκατ. το 1975· αυξήθηκε, δηλαδή, επτά φορές σε σχέση με την περίοδο πριν από το 1917. Ο αριθμός των μεταποιητικών βιομηχανικών επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 100 εργάτες ανήλθε από 2.805 το 1911 (με συνολικό αριθμό 1.645.000 εργάτες) σε 11.591 το 1933 (με συνολικό αριθμό 4.500.000 εργάτες) και πάνω από 26.000 το 1968 (με περίπου 19.000.000 εργάτες)<sup>21</sup> –δηλαδή έχουν δεκαπλασιαστεί σε σχέση με την προεπαναστατική περίοδο καθώς και ο αριθμός των εργατών που εργάζονται σε αυτές. Αυτοί οι αριθμοί εκφράζουν την πραγματική *εκβλάστηση* ενός νεαρού ανθηρού καπιταλισμού, ο οποίος δημιουργεί συνεχώς νέες επιχειρήσεις, συσσωρεύει εκτεταμένα πάνω στη βάση της απόλυτης υπεραξίας στο βαθμό που καταβροχθίζει μέσα στα βιομηχανικά κάτεργα τα εφεδρικά εργατικά χέρια που προέρχονται από τη ρωσική ύπαιθρο. Αυτή η εκτεταμένη συσσώρευση συνεχίστηκε και στη μεταπολεμική περίοδο.<sup>22</sup> Από το 1950 έως το 1970, ο αριθμός των βιομηχανικών

---

<sup>20</sup> βλ. ειδικά «Dialogato coi morti», εκδόσεις Programma, Μιλάνο.

<sup>21</sup> Οι αριθμοί προέρχονται από το «ΕΣΣΔ ι ζαρουμπέζινε στράνυ πόσλε πομπέντυ βελίκοϊ οκτιάμπρσκοϊ ρε βολόντσι» Μόσχα 1970. Παραθέτουμε αυτά τα στοιχεία διότι διαθέτουν στατιστική συνάφεια στην πορεία του χρόνου. Τα στοιχεία που προέρχονται από τις επίσημες ετήσιες ρωσικές επιθεωρήσεις «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» δεν μας επιτρέπουν να σχηματίσουμε μια πλήρη ιδέα για την εξέλιξη του συνολικού αριθμού των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Σημειώνουμε, ωστόσο, ότι το ετήσιο δελτίο του 1955 δίνει για το έτος 1954 τον αστρονομικό αριθμό -εντελώς παράλογο για μια οικονομία που θέλει να λέγεται «σοσιαλιστική»- των 212.000 κρατικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, στις οποίες πρέπει να προστεθούν 114.000 εργαστήρια και άλλες συνεταιριστικές βιοτεχνικές επιχειρήσεις, 28.000 καταναλωτικές βιομηχανικές επιχειρήσεις και γύρω στις 400.000 κολχόζινικες επιχειρήσεις και κολχόζινικα εργαστήρια (σιδηρουργεία, μύλοι κτλ.).

<sup>22</sup> Για να είναι τα πράγματα ξεκάθαρα παραθέτουμε ένα απόσπασμα από την ομιλία του Χρουτσώφ στο 21<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ:

εργατών διπλασιάστηκε. Για να έχουμε ένα μέτρο σύγκρισης, στις Ηνωμένες Πολιτείες ο αριθμός των βιομηχανικών εργατών αυξήθηκε κάτι περισσότερο από ¼ κατά την ίδια περίοδο. Αλλά ο ρυθμός συσσώρευσης μειώθηκε σιγά-σιγά, όπως επίσης μειώθηκε αισθητά και η αύξηση του αριθμού των εργατών. Ο αγροτικός πληθυσμός της Ρωσίας έχει μειωθεί τρομερά μετά την επανάσταση, αλλά ακόμα αποτελεί περίπου το 25% του ενεργού πληθυσμού, που είναι ένα πολύ σημαντικό ποσοστό -για να καταλάβουμε τι σημαίνει αυτό αναφέρουμε ότι η Γαλλία έχει αυτό το ποσοστό στα μέσα της δεκαετίας του '50 και οι Ηνωμένες Πολιτείες στα μέσα της δεκαετίας του 1920- πράγμα το οποίο καταδεικνύει μέχρι ποιου σημείου το σύνολο της ρωσικής οικονομίας και, συνεπώς, η βιομηχανία της φέρει το βάρος μιας καθυστερημένης γεωργίας. Αυτή η προσφορά εργατικών χεριών που εφοδιάζει τη βιομηχανία τείνει να εξαντληθεί, γιατί η καθυστέρηση της γεωργίας και η απαρχαιωμένη δομή του κολχόζ κρατούν ακινητοποιημένο αυτό το μεγάλο αγροτικό πληθυσμό. Όπως δείχνουν τα στοιχεία του Πίνακα 9, ο συνολικός αριθμός των βιομηχανικών εργατών, ο οποίος αυξήθηκε σε ποσοστό 4% ή 5% το χρόνο στη διάρκεια της δεκαετίας του '50, προβλέπεται να αυξηθεί λιγότερο από 1% το χρόνο στη διάρκεια του 10<sup>ου</sup> Πλάνου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ  
ΑΝΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

	V 1951-55	VI 1956-60	VII 1961-65	VIII 1966-70	IX 1971-75	X 1976-80
Συνολικός αριθμός εργατών στην αρχή της περιόδου (σε εκατομ.)	12,2	15,2	18,9	22,5	25,6	27,3
Μεταβολή στη διάρκεια της περιόδου	+ 24,3	+ 24,2	+ 19,5	+ 13,5	+ 6,5	+ 3,9

«Πρέπει να κατασκευάσουμε ή να ολοκληρώσουμε στη διάρκεια της προσεχούς επταετίας πάνω από 140 μεγάλες χημικές επιχειρήσεις και να αναδιοργανώσουμε πάνω από 130» («Πράβδα», 8 Φεβρουαρίου 1959).

Πέρα από την καυχησιολογία, τι άλλο δείχνει αυτή η δήλωση; Πρώτον, ότι αυτές οι επιχειρήσεις δεν είναι τόσο «μεγάλες» όπως ισχυρίζεται ο Χρουτσώφ, μιας και δεν έχει νόημα ο ισχυρισμός για την εγκατάσταση 140 «μεγάλων» χημικών βιομηχανικών μονάδων (με την έννοια που γίνονται αντιληπτές στη Δύση). Δεύτερον, ότι ο επιδιωκόμενος στόχος είναι συγκεκριμένα η δημιουργία μιας πραγματικής χημικής βιομηχανίας.

(επί %)						
Παραγωγικότητα της εργασίας (επί %)	+48	+37	+26	+32	+34	+32
Βιομηχανική Παραγωγή (επί %)	+85	+64	+51	+50	+43	+37
Πηγές: «Ναρόντνε Κοζνάιστβο ΕΣΣΔ» και πηγές του Πίνακα 2.						

Ο ρωσικός καπιταλισμός, μην μπορώντας ακόμη να αντιμετωπίσει αυτή την καθυστερημένη αγροτική δομή, πρέπει, σύμφωνα με την ίδια έκφραση που χρησιμοποιούν οι αστοί οικονομολόγοι, «να αναπτύξει τις λανθάνουσες πηγές παραγωγικότητας» που υπάρχουν στη βιομηχανία του, δηλαδή πρέπει να διέλθει από μια εκτεταμένη συσσώρευση με βάση την απόλυτη υπεραξία σε μια εντατική συσσώρευση με σκοπό, πάνω απ' όλα, την αύξηση της παραγωγικότητας στις ήδη υπάρχουσες παραγωγικές μονάδες, αντικαθιστώντας εργάτες με μηχανές και, γενικότερα, «αναδιοργανώνοντας» την παραγωγική διαδικασία ούτως ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η εντατικοποίηση της εργασίας· εν ολίγοις, με σκοπό την παραγωγή *σχετικής* υπεραξίας. Από εκεί προέρχονται και τα μέτρα της συγκέντρωσης και της αναδιοργάνωσης της βιομηχανίας που ήδη αναφέραμε, οι «εμπειρίες» της αναδιοργάνωσης με απολύσεις τύπου Τσεκίνο και οι συνεχείς εκκλήσεις των Ρώσων διευθυντών και των συνδικάτων για αύξηση της παραγωγικότητας, εργασιακή πειθαρχία κτλ.

Ενώ μια σοσιαλιστική κοινωνία θα χρησιμοποιούσε την πρόοδο που σημειώνεται στην παραγωγικότητα για την ανακούφιση της παραγωγικής προσπάθειας του ανθρώπου, στη Ρωσία, αντίθετα, η *εντατικοποίηση* της εργασίας πρέπει να συντελέσει στην αύξηση της παραγωγικότητας εν ονόματι της ευημερίας των επιχειρήσεων και της ευημερίας της «εθνικής οικονομίας». Η έκκληση για την αύξηση της εκμετάλλευσης είναι η μόνιμη επωδός που επαναλαμβάνεται σε κάθε καινούργιο πλάνο:

«Το σχέδιο προβλέπει την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας χάρη σε μια εκτεταμένη εισαγωγή επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων στην παραγωγή, τη μεγαλύτερη εξειδίκευση της παραγωγής και την

*επιστημονική οργάνωση της εργασίας, την αύξηση της ικανότητας και την ενίσχυση των οικονομικών κινήτρων... Η εκμηχάνιση των επικουρικών εργασιών, η τήρηση κανονικού ρυθμού στην παραγωγή, η βελτίωση της εργασιακής πειθαρχίας, η περιστολή των χρόνων απραξίας των εργατών, αποτελούν σημαντικές πηγές κρυμμένων αποθεμάτων για την εθνική οικονομία» (Κοσύγκιν, Λόγος στο 23<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ).*

*«Αύξηση της αποδοτικότητας της παραγωγής, μείωση του κόστους και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας: να ποιος είναι ο δρόμος που πρέπει να ακολουθήσουμε για να αυξήσουμε τα κέρδη (...) Στις επιχειρήσεις που έχουν ενταχθεί στο νέο σύστημα πρέπει να καταστεί κανόνας να καταβάλλεται ως υλικό κίνητρο ένα πριμ στο τέλος του χρόνου, σύμφωνα με την αρχαιότητα, την πειθαρχία και την ποιότητα της εργασίας. Η πείρα μάς έχει δείξει ότι αυτή η μορφή ενθάρρυνσης συντελεί στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, στη μείωση των διακυμάνσεων του αριθμού των εργατικών χεριών και στην ενίσχυση της εργασιακής πειθαρχίας» (Κοσύγκιν, Λόγος στο 24<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ).*

*«Ασφαλώς, πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (...) Στις υφιστάμενες επιχειρήσεις η παραγωγή πρέπει να αυξηθεί, ως γενικός κανόνας, χωρίς, όμως, αύξηση της εργατικής δύναμης ή ακόμη και με μείωσή της. Αλλά είναι εξίσου σημαντικό να βελτιώσουμε αποφασιστικά την οργάνωση της εργασίας, να εξαλείψουμε την απώλεια χρόνου και να αυξήσουμε την εργασιακή πειθαρχία» (Κοσύγκιν, Λόγος στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ).<sup>23</sup>*

*«Στο φως όσων ειπώθηκαν προηγουμένως, λάθη που είναι ιδιαίτερος μη-ανεκτά είναι η απώλεια χρόνου εργασίας και οι νεκροί χρόνοι, ο ακανόνιστος ρυθμός*

---

<sup>23</sup> βλ. σχετικά: «Πράβδα» 10 Απριλίου 1966, 7 Απριλίου 1971, 2 Μαρτίου 1976 και 25 Φεβρουαρίου 1976 (οι υπογραμμίσεις δικές μας). Τέτοιου τύπου προτροπές μπορεί να βρει κανείς εκατοντάδες. Ένα τελευταίο απόσπασμα από το λόγο του Κοσύγκιν στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ δίνει μια ιδέα για το επίπεδο του «σοσιαλιστικού ανθρωπισμού» τον οποίο τόσο πολύ εξάρει ο συγγραφέας του:

*«Ο ρόλος των κοινωνικών παραγόντων στην ανάπτυξη της παραγωγής και στην αύξηση της αποτελεσματικότητάς της μεγάλωσαν πολύ κατά τη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας. Το επίπεδο κατάρτισης του προσωπικού, μια ατμόσφαιρα δημιουργικής εργασίας και ένα καλό κοινωνικο-ψυχολογικό κλίμα συλλογικότητας, η φροντίδα για τις συνθήκες ζωής των εργατών, η δημιουργία πολιτιστικών και αθλητικών ομάδων μέσα στις επιχειρήσεις αποτελούν στοιχεία που αποκτούν μεγάλο ενδιαφέρον, καθιστούν πλούσιο το περιεχόμενο της ζωής των ανθρώπων και επηρεάζουν ευνοϊκά τα αποτελέσματα της παραγωγής» (Κοσύγκιν, 2 Μαρτίου 1976, οι υπογραμμίσεις δικές μας).*

*Στον κάλπικο ρωσικό «σοσιαλισμό», όπως και στη Δύση, το κεφάλαιο ενδιαφέρεται για τους εργάτες, όπως και για τις γαλακτοφόρες αγελάδες, μεταδίδοντας κλασική μουσική για να παράγουν περισσότερο!*

εργασίας, η έλλειψη πειθαρχίας στην εργασία και στην τεχνική και οι μεγάλες αυξομειώσεις στο προσωπικό των επιχειρήσεων» (Μπρέζνιεφ, *Λόγος στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ*).

Όπως ήδη δείξαμε, η βιομηχανική αναδιοργάνωση στοχεύει, συγχρόνως, στη βελτίωση των όρων που θα επιτρέψουν την πρόσβαση της Ρωσίας στην παγκόσμια αγορά. Αλλά αυτό προϋποθέτει η Ρωσία να ξεπεράσει, τουλάχιστον εν μέρει, την τεχνολογική της καθυστέρηση σε σύγκριση με τον καπιταλισμό της αναπτυγμένης Δύσης. Από εδώ προέρχεται η μαζική εισαγωγή μέσων παραγωγής (συχνά μάλιστα με τη μορφή ολόκληρων εξοπλισμένων εργοστασίων). Αυτό, σε συνδυασμό με την εισαγωγή σιτηρών, επιβαρύνει πολύ το ρωσικό εμπορικό ισοζύγιο (το ενδεκάμηνο του 1975, το εμπορικό έλλειμμα με τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες ήταν 1,8 δις. ρούβλια, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία)<sup>24</sup> και απαιτούν μεγάλα δάνεια κεφαλαίου από τη Δύση. Τέτοιο είναι το τίμημα -τίμημα που, τελικά, πληρώνεται με τις θυσίες της ρωσικής εργατικής τάξης- με το οποίο η βιομηχανία θα καταστεί ικανή να κάνει τις επιχειρήσεις της ανταγωνιστικές και να αυξήσει τις εξαγωγές της.

«Ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντά μας είναι να προωθήσουμε τις οικονομικές εξωτερικές σχέσεις. Για να το κατορθώσουμε αυτό έχουμε την πρόθεση να αυξήσουμε κανονικά τις εξαγωγικές δυνατότητες της χώρας, τόσο όσον αφορά τα παραδοσιακά προϊόντα όσο και τα νέα εμπορεύματα. (...) Τα υπουργεία και τα αρμόδια τμήματα πρέπει (...) να λάβουν συστηματικά μέτρα για την αύξηση της παραγωγής, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα και η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών μας. Τώρα που το εξωτερικό εμπόριο καθίσταται ένας σημαντικός κλάδος της εθνικής οικονομίας και τίθεται, έτσι, το ζήτημα να οργανώσουμε, σε αρκετές περιπτώσεις, επιχειρήσεις ειδικευμένες στις εξαγωγές, ώστε να ικανοποιήσουμε τις ειδικές ανάγκες των εξωτερικών αγορών» (Λόγος Κοσύγκιν στο 25<sup>ο</sup> Συνέδριο του ΚΚΣΕ).<sup>25</sup>

Οι συνέπειες αυτού του προγράμματος για την εργατική τάξη είναι ξεκάθαρες. Η περίφημη *ανταγωνιστικότητα* των προϊόντων σημαίνει απλούστατα τον οικονομικό πόλεμο μεταξύ αντίπαλων καπιταλισμών. Πίσω από τα εμπορεύματα βρίσκονται, στην πραγματικότητα, οι προλετάριοι όλων των χωρών οι οποίοι υφίστανται την εκμετάλλευση των καπιταλιστών οι οποίοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους με μανία και δεν επιζητούν να «ικανοποιήσουν τις ειδικές ανάγκες» μιας παγκόσμιας αγοράς που

---

<sup>24</sup> «Financial Times», 10 Μαρτίου 1976.

κατακλύζεται από εμπορεύματα, αλλά προσπαθούν να βάλουν στο χέρι όσο το δυνατόν περισσότερη υπεραξία αυξάνοντας έτσι το μερίδιο τους στην αγορά σε βάρος των ανταγωνιστών τους. Όσο πιο άγριος γίνεται αυτός ο οικονομικός πόλεμος (και η συμμετοχή της Ρωσίας θα τον επιτείνει ακόμη περισσότερο), τόσο περισσότερο θα συνθλίβουν την εργατική τάξη οι νόμοι του κεφαλαίου. Αυτοί σημαίνουν σε Ανατολή και Δύση «αναδιάρθρωση» και απολύσεις, αύξηση του ελέγχου επί της εργασιακής διαδικασίας και επί των εργατών, υποκίνηση του ανταγωνισμού μεταξύ των εργατών διαμέσου «υλικών κινήτρων», διαφοροποιήσεις μισθών, αύξηση της εντατικοποίησης της εργασίας και αποκτήνωση των προλεταρίων - με μια λέξη, *μεγαλύτερη εκμετάλλευση της εργατικής τάξης*.

Οι συνέπειες αυτού του τυπικά καπιταλιστικού προγράμματος δεν σταματούν εδώ. Η αυξανόμενη ενσωμάτωση της Ρωσίας στην παγκόσμια αγορά σημαίνει, στο άμεσο μέλλον, χρηματιστηριακές και εμπορικές αγορές που είναι συμπληρωματικές για τους κατά πολύ ισχυρότερους δυτικούς καπιταλισμούς. Στο μέλλον η συμμετοχή της Ρωσίας στην παγκόσμια οικονομία ως εμπορική δύναμη συνεπάγεται το άνοιγμα μιας νέας πηγής εμπορευμάτων στις αγορές που είναι ήδη κορεσμένες και συμβάλει στην επιδείνωση των παγκόσμιων καπιταλιστικών κρίσεων. Και αντίστροφα, όσο περισσότερο οι βασικότεροι βιομηχανικοί κλάδοι της Ρωσίας αλληλεπιδρούν με την παγκόσμια αγορά, τόσο περισσότερο η βιομηχανία στο σύνολό της θα εξαρτάται από τις διεθνείς συναλλαγές και τόσο περισσότερο η ρωσική οικονομία θα βρίσκεται στη δίνη των παγκόσμιων καπιταλιστικών κρίσεων.

Να, λοιπόν, γιατί το συμπέρασμά μας είναι το ίδιο μ' αυτό που βγάλαμε εδώ και 20 χρόνια:<sup>26</sup>

«Από τη στιγμή που το σιδηρούν παραπέτασμα έχει μεταμορφωθεί σε ιστό αράχνης από τον ανταγωνισμό, η παγκόσμια οικονομική κρίση θα πλήξει στην καρδιά τη νεαρή ρωσική βιομηχανία. Σε αυτό θα χρησιμεύσει η ενοποίηση των αγορών και η ελεύθερη κυκλοφορία του αίματος μέσα στο σώμα του καπιταλιστικού τέρατος! Αλλά αυτός που πραγματοποιεί αυτή την ενοποίηση ενοποιεί επίσης και την επανάσταση, που η ώρα της θα μπορούσε να σημάνει σ' όλο τον κόσμο μετά την κρίση της δεύτερης μεταπολεμικής περιόδου και πριν την τρίτη σύγκρουση».

---

<sup>25</sup> «Πράβδα», 2 Μαρτίου 1976

<sup>26</sup> «La Russia nella grande rivoluzione e nella società contemporanea». Συγκέντρωση του Τορίνο (19-20 Μαΐου 1956). Δημοσιεύεται επίσης στο «Struttura Economica e Sociale della Russia d'oggi», Edizioni Il Programma, Μιλάνο 1976.

Πηγή: *El Programa Comunista*, No. 21, Σεπτέμβριος 1976